

Олена П. Славкова

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТРАТЕГІЧНОГО РОЗВИТКУ СПОРТИВНОЇ ІНДУСТРІЇ

У статті аналізуються теоретико-методологічні основи стратегічного розвитку спорту. Встановлено особливості спортивного продукту та феноменів спортивних взаємовідносин. У статті аналізується роль спортивної індустрії в умовах формування нової економіки. Спортивна індустрія відіграє все більшу роль у сучасному суспільстві, а особливо в житті всіх людей. Враховуючи те, що спортивна індустрія впливає на соціально-економічний аспект життя людини та функціонує в умовах ринкової економіки, на нашу думку, є виправданим системний підхід до заходів стратегічного управління спортом. Аналіз інформації про видатки на спортивну галузь з державного бюджету України за 2019-2021 роки показав, що вони характеризують нефінансові проблеми розвитку спортивної індустрії. Враховуючи умови розвитку спорту, встановлено, що за досліджуваний період кількість спортивних споруд зменшується. аналізом встановлено, що загальна кількість спортивних споруд зменшилась на 2868 одиниць, або на 3,1 відсотка, що пов'язано з ліквідацією спортивних споруд, які не потребують ремонту. Викликає занепокоєння те, що закрито 107 стадіонів на 1500 і більше місць. Також зменшилась кількість критих та напіввідкритих тирів на 517 одиниць або на 13,5 відсотка. Це пов'язано зі зниженням інтересу до цих видів спорту та їх низькою популярністю серед українців. В Україні внаслідок збройної агресії Російської Федерації вже пошкоджено 320 спортивних об'єктів, з яких 87 повністю або частково зруйновано, сума збитків перевищує 250 мільйонів доларів. Обґрунтовано перелік заходів, спрямованих на вирішення проблем розвитку спортивної індустрії. Визначено правила розвитку спортивної індустрії на державному рівні. Обґрунтовано алгоритм розвитку спорту, який полягає в активному застосуванні певних правил та інструментів, метою яких є створення організаційно-економічного механізму стратегічного розвитку спортивної індустрії з урахуванням його особливостей.

Ключові слова: методи управління, спортивна індустрія, індустрія спортивних змагань, економічне зростання, стратегічний розвиток.

Рис. 1. Табл. 3. Літ. 15.

DOI: 10.32752/1993-6788-2023-1-260-45-53

Olena P. Slavkova

PROVIDING STRATEGIC DEVELOPMENT OF THE SPORTS INDUSTRY

The article examines the theoretical and methodological foundations of the strategic development of the sports industry. The peculiarities of the phenomena of the sports product and sports relations have been established. The article examines the role of the sports industry in the conditions of the formation of a new economy. The sports industry is gaining more and more importance in the life of modern society and of every person in particular. Taking into account the fact that the sports industry affects the socio-economic aspect of human life and functions in the conditions of a market economy, it is appropriate, in our opinion, to apply a systematic approach to the development of strategic measures for the management of the sports industry. Information on expenditures for the sports industry from the State Budget of Ukraine for 2019-2021 is provided. The non-financial problems of the sports industry market development are characterized. Considering the conditions of the development of the sports industry, it was determined that during the period of the study,

¹ Sumy National Agrarian University. Sumy. Ukraine.

the number of sports facilities is decreasing. the analysis shows that the total number of sports facilities decreased by 2,868 units or by 3.1 percent, which is due to the liquidation of sports facilities that are not subject to restoration. The fact that 107 stadiums with grandstands for 1,500 seats and more have been closed is a matter of concern. The number of indoor and semi-open shooting ranges at a distance of at least 25 meters also decreased by 517 units or by 13.5 percent. This is due to a decrease in interest in such sports and their low popularity among Ukrainians. In Ukraine, due to the military aggression of the Russian Federation, 320 sports facilities have already been damaged, 87 of them have been completely or partially destroyed, the amount of losses exceeds 250 million dollars. The list of measures that solve the problems of the development of the sports industry is substantiated. The principles of the development of the sports industry at the state level have been defined. An algorithm for the development of the sports industry has been proven, which involves the active use of certain principles and tools aimed at developing an organizational and economic mechanism for the strategic development of the sports industry, taking into account its features.

Keywords: management methods, sports industry, sports competition industry, economic growth, strategic development.

Peer-reviewed, approved and placed: 10.02.2023.

Постановка проблеми. Сучасний процес глобалізації приніс багато змін у різних сферах суспільного життя. Він стрімко розвивається з усіма його позитивними і негативними наслідками. Вплив змін відчувається і у спортивній сфері різних країн світу. У спорті розвиток означає його перетворення в глобальне явище, яке впливає на всі аспекти діяльності людини. Глобалізація давно вплинула на світ професійного спорту та багато спортсменів і тренерів легко змінюють спортивні прапори в пошуках кращої оплати праці або можливості брати участь у великих міжнародних змаганнях. Ставлення до розвитку спорту в сучасному світі надзвичайно різне тому що сучасний професійний спорт без нього немислимий, він змінює звичну діяльність людей у спорті, і водночас має багато переваг та негативних наслідків, пов'язаних з комерціалізацією. Вітчизняні та зарубіжні фахівці з фізичного виховання і спорту, які вивчають вплив факторів розвитку на спорт, підтверджують підкріплену практичними прикладами думку про підвищення результатів спортивних ігор на сучасному етапі розвитку спорту. Розвиток спортивної індустрії можливий через розвиток майстерності гравців з урахуванням впливу факторів глобалізації: міграції та концентрації спортсменів у провідних тренувальних центрах і кращих лігах світу, професіоналізації та соціалізації гравців, політизації та комерціалізації змагань, і повсюдна комп'ютеризація суспільства. Але спорт не лише високі досягнення а й здоров'я нації, розвиток поколінь, збереження людського капіталу країни.

Провідною тенденцією останніх років у всьому світі є помітне зростання інтересу до питань спортивного менеджменту. Однією з причин інтересу науковців і практиків індустрії спорту є інтеграційні процеси, що відбуваються нині в спортивних системах, укрупнення структур, які певною мірою забезпечують підготовку та проведення змагань. Тому ми вважаємо, що питання стратегічного розвитку спортивної індустрії на сучасному етапі є важливими та одним з перспективних напрямів наукових досліджень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичною основою наукових досліджень, які стосуються питань стратегічного розвитку спортивної

індустрії, взаємодії держави, економічного життя і науки в контексті сучасних тенденцій функціонування світової та національної економіки, є праці вітчизняних та зарубіжних вчених: Дутчак М. [1], Карнаух А.[2], Корнійчук А.[3], Леонов Я.[4], Наумко Ю.[5], Самодай В.[6], Самойленко Т.[7], Танклевська Н.[8], Штулер І. [9] та ін. Проте багато теоретичних і практичних питань, пов'язаних із забезпеченням стратегічного розвитку спортивної індустрії в сучасних умовах, потребують подальших досліджень і розробок.

Метою дослідження. Метою дослідження є визначення можливих шляхів стратегічного розвитку спортивної індустрії в сучасних умовах функціонування держави.

Основні результати дослідження. Світова динаміка соціально-економічних процесів, стрімкий розвиток інформаційних технологій, політична та економічна нестабільність, екологічні проблеми, зміна культурних цінностей змушує сформувати новий погляд на світ і на те місце, яке займає в ньому людина, здійснювати науковий пошук шляхів розвитку суспільства. Тому вектор пізнання переміщується і на феномени, пов'язані із запобіганням загрозам в повсякденному житті, із забезпеченням особистої і соціальної безпеки [4].

Згідно з визначенням Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ), здоров'я — це стан повного соціального, біологічного і психічного благополуччя людини, а не тільки відсутність хвороб і фізичних вад. Організацією визначено складові зміцнення здоров'я: спосіб життя — до п'ятдесяти відсотків; вплив на навколишнє середовище — до двадцяти відсотків; генетична складова (спадковість) — до двадцяти відсотків; доступність та якість медичної допомоги — до десяти відсотків [10].

На сучасному етапі гостро стоїть проблема погіршення здоров'я населення. Критичну ситуацію в країні відображають також демографічні показники та медична статистика. Втрати населення внаслідок війни та пов'язаних з нею міграційних процесів можна назвати катастрофічними. Війна триває, ми втрачаємо людей через надмірну смертність. Це не лише померлі внаслідок воєнних дій, а й ті, хто помер через стрес, переважно, погане харчування та недостатню медичну допомогу. Тому ми вважаємо, що розвиток спорту є надзвичайно важливим. Тому що для простого відновлення поколінь, необхідно, аби одна жінка за своє життя (усереднено) народила 2,13-2,15 дитини. Так у 2022 році цей показник становив 1,1 що недостатньо навіть для простого відтворення населення країни.

Незадовільними є також фінансові показники розвитку країни. На кінець 2022 року інфляція в Україні становила 26,6 відсотка. У багатьох країнах ЄС минулого року інфляція була двозначною, подекуди перевищувала 20%. Висока інфляція в Україні в основному була спричинена наслідками війни, зокрема витратами на енергоносії, транспортування сировини та готової продукції, ремонт після руйнувань, тощо [11].

Важливим для розвитку спортивної індустрії є можливість оплачувати послуги. За прогнозами фахівців в випадку якщо не буде істотних потрясінь, ринок праці продовжить своє відновлення. Рівень безробіття поступово знижується завдяки відновленню економічної активності, але залишається

високим. Відновлення ринку праці триватиме в 2023-2025 роках з економічним зростанням і досить поступливою фіскальною політикою. Він буде поступово знижуватися: до 18,3% у 2023 році, до 16,5% у 2024 році та до 14,7% у 2025 році». Національний банк України також очікує повернення реальної зарплати до динаміки, яка, однак, цього року буде помірною (3,7%) через все ще високу інфляцію а номінальна заробітна плата за прогнозами зростатиме двозначними темпами [12].

Таким чином, демографічна ситуація, що склалася в Україні за останні роки, свідчить про погіршення показників природного відтворення та переміщення населення, а зниження народжуваності зумовлене зниженням рівня якості життя. Безсумнівно, що вирішенням цих проблем є вдосконалення управління спортивною індустрією, тобто розвитком масового спорту, який має великий потенціал, оскільки суттєво впливає не лише на формування особистості, а й на її фізичний та психологічний розвиток що збільшує внесок у соціально-економічний розвиток країни та покращує якість життя. Цей процес може бути успішним, якщо державно-громадське управління вибере ефективну стратегію дій щодо вдосконалення нормативно-правової бази галузі, персональне, фінансове, науково-методичне забезпечення, зміцнення матеріально-технічної бази, розроблення та адаптація програм розвитку масового спорту не лише на державному, а й на регіональному рівні та рівні територіальної громади.

Безумовно, однією з головних умов залучення якомога більшої кількості людей до масового спорту є розвиток та зміцнення спортивної інфраструктури. Тому з метою дослідження спортивної інфраструктури було проведено структурний аналіз показників спортивних споруд та дослідження динаміки їх змін. Для визначення стратегічних напрямків розвитку спортивної індустрії проаналізуємо динаміку кількості спортивних споруд за 2019-2021 рік. Період дослідження пов'язаний з доступними на сьогодні статистичними даними. Аналіз показує, що загальна кількість спортивних споруд зменшилася на 2868 одиниць або на 3,1 відсотка що пов'язано з ліквідацією спортивних споруд які не підлягають відновленню (таблиця 1). Занепокоєння викликає той факт, що з цих спортивних споруд було закрито 107 стадіонів з трибунами на 1500 місць і більше.

Зменшилася також кількість стрілецьких тирів критих і напіввідкритих на дистанцію не менше 25 метрів на 517 одиниць або на 13,5 відсотка. Це пов'язано зі зменшенням зацікавленості в таких видах спорту та їх низькою популярністю серед українців. Здоровий образ життя стає модним серед молодих людей тому що такий спосіб життя стає трендом, національною ідеєю та невід'ємною частиною ментальності та способу життя всього нашого суспільства.

З 2019 року по 2021 рік збільшилася кількість плавальних басейнів на 82 одиниці або на 14,7 відсотків та інших спортивних споруд на 437 одиниць або на 3,5 відсотки. Збільшення відбулося за рахунок побудованих об'єктів спортивної індустрії за кошти територіальних громад. Досліджуючи стиль та спосіб життя необхідно відмітити, що соціальна якість життя, розвиток і задоволення потреб людини передбачає певні характеристики соціальної системи, поєднує в собі об'єктивні та суб'єктивні аспекти, соціальний та

індивідуальний рівні життя людей. Спосіб життя визначається існуючими соціальними інститутами, соціально-політичним і економічним ладом, культурою і є об'єктивною умовою існування людини.

Таблиця 1. Динаміка кількості спортивних споруд за період 2019-2021 рр. (вибрані дані), одиниць [13]

Назва показника	Кількість спортивних споруд			
	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2021 р. до 2019 р. (+/-)
Спортивні споруди усіх видів	92946	92274	90078	-2868
у тому числі стадіони з трибунами на 1500 місць і більше	960	960	853	-107
площинні спортивні споруди	59883	59330	57657	-2226
в т.ч. спортивні споруди із синтетичним покриттям	3191	3528	1255	-1936
плавальні басейни	557	566	639	82
стрілецькі тири криті і напіввідкриті на дистанцію не менше 25 метрів	3839	3771	3322	-517
споруди зі штучним льодом	56	55	57	1
інші спортивні споруди	12440	12399	12877	437

Тому на сьогодні сформувалося поняття здорового та соціально розвиненого індивідуума, який є користувачем спортивної індустрії. Кількість спортивних клубів на 01 січня 2022 року складало 3706 одиниць в яких залучено до занять 593375 осіб, з яких 33,7 % жінки. Діяльність спортивних клубів забезпечує 11121 особа (таблиця 2).

Таблиця 2. Кількість спортивних клубів на 01 січня 2022 року, [13]

	спортивні клубів, од	Загальна кількість				
		осіб, які залучені до занять фізичною культурою і спортом		працівників сфери фізичної культури і спорту, які проводять заняття, осіб		
		усього	з них жінок	усього	з них штатні	з них жінок
Спортивних клубів, усього	3706	593975	199969	11121	3976	2307
у тому числі:						
спортивної спрямованості	2178	387453	114696	7244	2450	1298
фізкультурно-оздоровчої спрямованості	1528	206522	85273	3877	1526	1009

Наша країна повинна мати позитивний імідж стосовно розвитку спортивної індустрії та спрямовувати необхідні ресурси на її розвиток (таблиця 3).

Таблиця 3. Динаміка фінансування спортивної індустрії, млн.грн., [13]

	2019 р.	2020р.	2021 р.	2021 р. до 2019 р. (+/-)
Видатки усіх видів	12269,5	11672,0	107538,1	95268,6
у тому числі поточні видатки	8836,2	8503,2	67252,0	58415,8
капітальні видатки	3433,3	3168,8	40286,2	36852,8

Аналіз показує, що фінансування спортивної індустрії постійно збільшується, в цілому за останні три роки дослідження воно зросло з 12269,5 млн.грн. в 2019 році до 107538,1 млн. грн. або в 8 разів. Однак у зв'язку з пандемією Covid-19 на боротьбу з епідемією в країні були спрямовані кошти державного бюджету заплановані на спорт в 2022 році а воєнні дії значно зменшили видатки в цьому напрямку.

Важливим документом з точки зору розвитку спортивної індустрії стало прийняття «Стратегії розвитку фізичної культури і спорту до 2028 року», яка визначає пріоритети державної політики, а саме: створення умов для максимальної реалізації та підвищення кваліфікації талановитих спортсменів, забезпечення рівних прав і можливостей для всіх категорій населення України у сфері фізичного виховання і спорту, сприяння розвитку спортивної інфраструктури, сприяння участі українських спортсменів у міжнародних змаганнях, підвищення авторитету держави у світовому спортивному русі, розвиток фізичної культури і спорту, розробкою державної політики у цій сфері, а також пропагандою та поширенням здорового способу життя і організації повноцінного вільного часу. Метою реалізації Стратегії є формування в суспільстві культури здорового способу життя, створення умов для розвитку сучасної та доступної спортивно-оздоровчої інфраструктури, збільшення кількості людей, які систематично займаються фізичними вправами і тренуваннями, участь національної збірної в іміджевих конкурсах та сприяння входженню України в рейтингах кращих спортивних країн світу. Стратегія реалізується у сфері фізичної культури і спорту відповідно до напрямків державної політики (рисунок 1).

Сталий розвиток ринкової економіки має конкретні соціальні орієнтири виховання людини шляхом розвитку потреби у здоровому способі життя, в гармонійному поєднанні якості життя населення, духовно-моральних цінностей і фізичної досконалості. Тому організаційно-управлінська та господарська діяльність спортивної індустрії має бути спрямована на задоволення зростаючого попиту населення на якісні послуги у сфері фізичної культури та здоров'я, які сприяють розвитку людського потенціалу, людського

капіталу, впровадження європейських цінностей та розвиток спортивної індустрії.

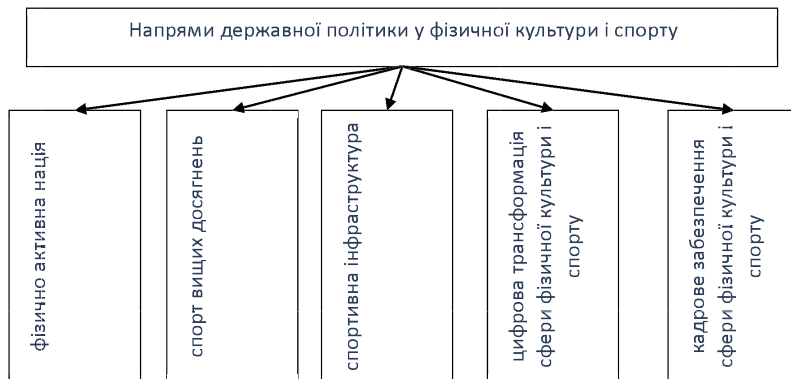

Рис. 1. Напрями державної політики у фізичній культурі і спорт, [14]

Відповідно до Стратегії цілі реалізації державної політики у сфері фізичної культури і спорту, які планується досягти в результаті реалізації цієї Стратегії:

- українці систематично і свідомо займаються фізкультурою і спортом;
- Україна — спортивна держава, яка є однією з провідних країн, де створені умови та можливості для ефективної підготовки спортсменів світового рівня;
- доступ до розгалуженої мережі спортивної інфраструктури світового рівня для всіх, особливо людей з обмеженими можливостями;
- можливість подолання існуючих проблем у сфері фізичного виховання і спорту шляхом впровадження інформаційних технологій;
- наявність ефективної системи забезпечення сфери фізичної культури і спорту професіоналами відповідної кваліфікації та мотивацією до ефективної роботи.

Реалізація цих цілей неможлива без втручання держави та постійної роботи в напрямках реалізації Стратегії. Для забезпечення розвитку спорту на державному рівні робота на думку І Штулер має базуватися на таких принципах[9]:

- системний підхід до побудови організаційно-економічних елементів розвитку спортивної галузі;
- надійність у вирішенні завдань розвитку спортивної галузі;
- динамізм, орієнтований на розвиток спортивної галузі;
- збалансованість розвитку спортивної галузі;
- інноваційний потенціал у розвитку спортивної галузі.

Поеднання цих принципів розвитку спортивної індустрії дозволяє сприймати його як відкриту, інтегровану, адаптивну та динамічну систему. Розвиваючи управлінську діяльність щодо розвитку спортивної галузі, головною метою держави має бути зменшення бюрократичних бар'єрів; визначення чітких повноважень спортивної освіти, посилення

відповідальності; підвищення рівня ефективності використання інвестиційних коштів; розвиток спортивної інфраструктури, тощо.

Але реалії сьогодення вносять корективи в реалізацію Стратегії. Так в Україні через військову агресію РФ вже постраждали 320 спортивних об'єктів, 87 із них зруйновані повністю або знищені частково, розмір втрат перевищує 250 млн. доларів. Найбільше спортивних об'єктів зруйновано в Луганській області – вісімдесят дев'ять, Донецькій – шістдесят один, Харківській – сорок шість, Миколаївській – двадцять сім, Херсонській – двадцять чотири, Київській – двадцять один, Дніпропетровській – п'ятнадцять, Чернігівській – дванадцять, Сумській – одинадцять. Сукупні прямі втрати від руйнувань та пошкоджень об'єктів громадського сектору (соціальні об'єкти та установи, заклади освіти, науки та охорони здоров'я, культурні споруди, спортивні об'єкти, адміністративні будівлі тощо) складають близько 13,69 млрд. доларів [15]. Діагностика специфіки спортивної індустрії дає змогу визначити можливості розвитку, виявити сильні та слабкі сторони та скласти прогноз розвитку. Поглиблений аналіз дає можливість розробити та реалізувати ефективну стратегію розвитку спортивної індустрії. Тому необхідно розробити основи спортивної політики де будуть окреслені її стратегічні та оперативні цілі.

Висновки. Ми вважаємо, що розвиток спортивної галузі має передбачати виконання всіх напрямків стратегії розвитку, активне застосування інноваційних інструментів, спрямованих на створення організаційно-економічного механізму стратегічного розвитку спортивної індустрії у період відбудови держави після закінчення воєнних дій. Подальші дослідження ми пов'язуємо з розробкою стратегії післявоєнного відновлення та розвитку спортивної індустрії.

1. Дутчак М., Чеховська Л. Кадрове забезпечення як актуальна проблема сучасної фітнес-індустрії. Слобожанський науково-спортивний вісник. № (6 (68)). 2018. С. 31-38.

2. Карнаух А.С. Аналіз зовнішнього середовища розвитку спортивних комунікацій. Обрії друкарства. №1(7). 2019. С. 73-80.

3. Корнійчук А.А. Сучасні тенденції розвитку підприємництва в індустрії спорту. Економіка, управління та адміністрування. № (3(89)). 2019. С. 153-157

4. Леонов Я. В. Забезпечення стратегічного розвитку спортивної індустрії в Харківському регіоні. Ефективна економіка. 2018. №4. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/4_2018/75.pdf

5. Наумко Ю.С., Наумко Ю.С. Розвиток спортивної інфраструктури як дієвий інструмент провадження соціальної політики в регіоні. Актуальні проблеми економіки. №9. (231). 2020. Режим доступу <http://repo.snau.edu.ua:8080/xmlui/handle/123456789/7778>

6. Самодай В. П. Економічна складова фізичної культури та спорту в підготовці фахівців цієї галузі. Проблеми та перспективи розвитку фізичного виховання, спорту і здоров'я людини : матеріали V Всеукр. наук.-практ. конф. (23-24 квітня 2020 р.). Полтава: Сімон, 2020. С. 57-61.

7. Самойленко Т. Г. Розвиток спортивної інфраструктури як дієвий інструмент впровадження соціальної політики в регіоні. Інфраструктура ринку: електронний фаховий науково-практичний журнал. 2019. № 37. С. 523-529.

8. Танклевська Н.С., Вибранський В.В. Сучасні концепції спортивного менеджменту. Фінансовий простір. № 1(37). 2020. С. 52-65.

9. Штулер І. Особливості розвитку спортивної індустрії в умовах євроінтеграційного вектору України. Актуальні проблеми економіки. № 9 (231), вересень 2020. URL: https://economicscience.net/wp-content/uploads/2021/08/9.20_topic_Shtuler-I.Y.24-28.pdf

10. Global Health Observatory data repository, Database World Health Organization. URL: <http://apps.who.int/gho/data/node.main.A893?lang=en>
11. Просто про економіку (на основі матеріалів Інфляційного звіту за січень 2023 року). URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/prosto-pro-ekonomiku-na-osnovi-materialiv-inflyatsynogo-zvitu-za-sichen-2023-roku>
12. Інфляційний звіт. Квітень 2023 року. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/IR_2023-Q2.pdf?v=4
13. Звіт з фізичної культури і спорту за 2021 рік.pdf. URL: <https://mms.gov.ua/fizichna-kultura/statistichna-zvitnist/zviti>
14. Стратегія розвитку фізичної культури і спорту на період до 2028 року. Постанова Кабінету Міністрів України від 4 листопада 2020 р. N 1089 URL: https://ips.ligazakon.net/document/view/kp201089?an=7&ed=2020_11_04
15. За час повномасштабної війни, яку розв'язала Росія, в Україні було зруйновано або пошкоджено 94 спортивні об'єкти. URL: <https://suspilne.media/250387-za-cas-povnomashtabnoi-vijni-aku-roz vazala-rosia-v-ukraini-bulo-zrujnovano-abo-poskodzeno-94-sportivni-obekti>

1. Dutchak M., Chekhovska L. Kadrove zabezpechennia yak aktualna problema suchasnoi fitness-industrii. *Slobozhanskyi nauково-sportyvnyi visnyk*. № (6 (68)). 2018. S. 31-38.
2. Karnaukh A.S. Analiz zovnishnoho seredovyscha rozvytku sportyvnykh komunikatsii / *Obrii drukarstva*. №1(7). 2019. S. 73-80.
3. Kornichuk A.A. Suchasni tendentsii rozvytku pidpriemnytstva v industrii sportu. *Ekonomika, upravlinnia ta administruvannia*. № (3(89)). 2019. S. 153-157
4. Leonov Ya. V. Zabezpechennia stratehichnoho rozvytku sportyvnoi industrii v Kharkivskomu rehioni. *Efektivna ekonomika*. 2018. №4. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/4_2018/75.pdf
5. Naumko Yu.S., Naumko Yu.S. Rozvytok sportyvnoi infrastruktury yak diievyi instrument provadzhennia sotsialnoi polityky v rehioni. 2019. Rezhym dostupu <http://repo.snau.edu.ua:8080/xmlui/handle/123456789/7778>
6. Samodai V. P. Ekonomichna skladova fizychnoi kultury ta sportu v pidhotovtsi fakhivtsiv tsiei haluzi. *Problemy ta perspektyvy rozvytku fizychnoho vykhovannia, sportu i zdorovia liudyny : materialy V Vseukr. nauk.-prakt. konf. (23-24 kvitnia 2020 r.)*. Poltava: Simon, 2020. S. 57-61.
7. Samoilenko T. H. Rozvytok sportyvnoi infrastruktury yak diievyi instrument vprovadzhennia sotsialnoi polityky v rehioni. *Infrastruktura rynku: elektronnyi fakhovy naukovo-praktychnyi zhurnal*. 2019. № 37. S. 523-529.
8. Tanklevska N.S., Vybranskyi V.V. Suchasni kontseptsii sportyvnoho menedzhmentu. *Finansovyi prostir*. № 1(37). 2020. S. 52-65.
9. Shtuler I. Osoblyvosti rozvytku sportyvnoi industrii v umovakh yevrointegratsiinoho vektoru Ukrainy. URL: https://eco-science.net/wp-content/uploads/2021/08/9.20_topic_Shtuler-I.Y.24-28.pdf
10. Global Health Observatory data repository, Database World Health Organization. URL: <http://apps.who.int/gho/data/node.main.A893?lang=en>
11. Просто про економіку (на основі матеріалів Інфляційного звіту за січень 2023 року). URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/prosto-pro-ekonomiku-na-osnovi-materialiv-inflyatsynogo-zvitu-za-sichen-2023-roku>
12. Інфляційний звіт. Квітень 2023 року. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/IR_2023-Q2.pdf?v=4
13. Звіт з фізичної культури і спорту за 2021 рік.pdf. URL: <https://mms.gov.ua/fizichna-kultura/statistichna-zvitnist/zviti>
14. Стратегія розвитку фізичної культури і спорту на період до 2028 року. Постанова Кабінету Міністрів України від 4 листопада 2020 р. N 1089 URL: https://ips.ligazakon.net/document/view/kp201089?an=7&ed=2020_11_04
15. За час повномасштабної війни, яку розв'язала Росія, в Україні було зруйновано або пошкоджено 94 спортивні об'єкти. URL: <https://suspilne.media/250387-za-cas-povnomashtabnoi-vijni-aku-roz vazala-rosia-v-ukraini-bulo-zrujnovano-abo-poskodzeno-94-sportivni-obekti>